

svoje i bili mu privrženi s dobrim razlozima. Drugim rečima, ustav ne bi trebalo nametati; ustav se dobrovoljno prihvata kao minimum koji nas povezuje u pristojno društvo. Da bi to bilo moguće, potreban je razvijen stranački sistem i slobodan javni prostor sa slobodnim medijima. Stranačka razuđenost važna je da bi bili predstavljeni razni interesi različitih grupa građana; mediji su potrebni da bi se ti interesi čuli i razmotrili. Srbija u ovom trenutku nema ni pristojna predstavnička tela, ni slobodne nacionalne medije. To naprosto znači da nema kapaciteta da uđe u razgovor o promeni ustava.

3. Ustavi se donose u trenucima koji se nazivaju „šansama za ustavnu promenu“. Glavno obeležje tih momenata jeste konsenzus da su postojeći temelji društva nepopravljivo korumpirani i da je potrebno napraviti novi poredak na novim temeljima.¹ Srbija je propustila svoje ustavne šanse 1990. i 2000. Godina 2006. kao i 2017. ni po čemu nisu posebne iz ugla „ustavne šanse“. Naprotiv, postojeći ustav donet je 2006. kao odgovor na krizu oko Kosova, što nema nikakve veze sa „ustavnom šansom“ – naprotiv, taj ustav je samo zacementirao još u devedesetima korumpirane temelje društva.² On je primer za ono što se naziva instrumentalizacijom ustava – za donošenje najvišeg pravnog akta da bi se odgovorilo na dnevno-političke potrebe. Slično je i sa novom inicijativom u 2017. Ona je odgovor na pritisak spolja da se izmene članovi ustava o pravosuđu. U najmanju ruku, to je nelegitiman razlog za promenu ustava.

4. Povrh toga što je nelegitiman, taj pritisak će biti i zloupotrebljen. Pod izgovorom pritiska, ne treba u to sumnjati, ovaj režim će napraviti promene koje neće imati nikakve veze s onim što se od njega zahteva spolja, već će ih iskoristiti da institucionalno obezbedi, koliko god je to moguće, što duži ostanak na vlasti. To je očajan razlog za promenu ustava; to jest – upravo zato se s ovim vlastima ne sme ulaziti ni u kakve krupnije promene sistema.

5. Na čelu države imamo osobu koja je spokojno javno priznala da je propustila da primeti pad Berlinskog zida i epohalnu promenu koju je taj događaj otelovio. Voditi sa takvom osobom razgovor o promeni ustava u najmanju je ruku nepromišljeno. Ustav se ovde i dalje vezuje za državni suverenitet i naopako shvaćeni nacionalni identitet. S druge strane, već decenijama imamo nad-državne aktere koji sklapaju sporazume i formiraju tela koja idu preko državnih suvereniteta i protiv njih. Ustav koji bi se danas donosio u Srbiji morao bi da odgovori i na tu novu situaciju i da ostane otvoren za uklanjanje u neke više, nad-državne pravne akte – ne zato da bismo im se povinovali, nego da bismo zajedno sa drugima radili na uspostavljanju novih pravnih normi koje bi mogle da obuzdaju trenutne aktere na međunarodnoj sceni.³ Ova vlast, naprotiv, domaće pravne norme vidi kao sredstvo za apsolutnu kontrolu građana Srbije, dok se u međunarodnoj areni povinuje svakom zahtevu jačeg aktera. I zbog toga se sa njima, na kraju, ne smeju dogovarati novi ustavni aranžmani.

Ustavna pretnja

S najnovijim izjavama ministarke pravde Nele Kuburović nešto ozbiljno nije u redu. Ona najavljuje promenu Ustava Srbije i pritom konstatuje da su efikasnost i nezavisnost pravosuđa temelji vladavine prava u svakoj državi, da bi odmah podigla i ogradu: da to, međutim, podrazumeva i odgovornost. Tobože zbog toga, Kuburović insistira na „unapređenju disciplinske odgovornosti“ nosilaca pravosudnih funkcija, što će se rešiti predstojećim izmenama Ustava u oblasti pravosuđa. Ministarka kaže ovako: „Uspostavljanje efikasnog pravosuđa garantuje nezavisnost sudija, kao i mehanizme sudijske odgovornosti. Sudijska nezavisnost štiti pojedinca, omogućava pravedno i nepristrasno suđenje pred sudom, ali i štiti od zloupotrebe ovlašćenja.“